

льного економічного університету. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – Вип. 5-1. – С. 327–333.

2. Статистична інформація [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державного комітету статистики України.

3. Батура О. В. Іноземні інвестиції в системі становлення ринкової економіки України : [монографія] / О. В. Батура, К. В. Комарова. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2002. – 179 с.

4. Іноземні інвестиції в Україні / За ред. П. І. Гайдуцького. – К. : Редакційно-видавниче відділення УкрІНТЕІ, 2004. – 248 с.

МАР'ЯНА БЕРЕЗОВСЬКА

СВІТОВИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАВОВИХ ПОСЛУГ: ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Розвиток ринку правових послуг є однією з головних ознак цивілізованого суспільства, передумовою стабільності розвитку економічної системи, гарантує узгодженість реформ в Україні зі стратегічними пріоритетами розвитку та модернізації ЄС. Це зумовлює необхідність вивчення питань, пов'язаних із розробкою організаційно-економічних механізмів формування й розвитку ринку правових послуг на основі наявних досліджень узагальнення світового досвіду.

Теоретичні та прикладні аспекти формування системи ринків загалом та окремих ринків послуг знайшли своє відображення в дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних теоретиків та практиків: С. Байлика, В. Геєця, З. Герасимчук, М. Долішнього, С. Дорогунцова, Т. Качали, Л. Семів, Д. Стеченко, О. Теліженко, І. Шевчук, Р. Шніпера та ін. Проте наукові засади розвитку ринку юридичних послуг досліджені недостатньо.

Мета статті – аналіз світового досвіду регулювання ринків правових послуг та можливостей його застосування в Україні.

Розвиток ринку правових послуг України вимагає адаптації світового досвіду щодо поєднання механізмів вільного ринкового регулювання, саморегулювання, регулювання з боку державних та територіальних органів управління. Кожний із механізмів є унікальним для певної країни.

Для ринку правових послуг визначним чинником є система права, яка склалася у державі: 1) романо-германська (континентально-європейська) правова система (Франція, Німеччина, Іспанія, Італія, Греція, Польща, Латвія, Швейцарія, Литва та ін.; 2) англо-американська система, яка базується переважно на процедурах, процесах, судовій практиці, судовому прецеденті (США, Канада, правові системи Британської Співдружності націй; 3) змішана система, яка виникла на стику двох класичних правових систем і як основну

перевагу має взаємне співробітництво та партнерство скандинавських країн для підготовки уніфікованих якісних законів та інших нормативно-правових актів. Сьогодні скандинавський досвід є моделлю для співробітництва на загальноєвропейському рівні [4, с. 131].

Як доводить І. Буднікевич, досвід зарубіжних країн щодо становлення, функціонування та розвитку ринку правових послуг не слід застосовувати механічно. Доцільним буде визначити інструменти, що використовують для підтримки розвитку ринку правових послуг у країнах романо-германської сім'ї, до якої історично тяжіє правова система України. Окрім того, узагальнення особливостей функціонування ринку правових послуг країн, включених в англосаксонську правову систему, пов'язане з присутністю (перспективами входження) на вітчизняному ринку представництв великих американських та британських компаній. На думку вченої, саме юридичні фірми США та Великобританії займають верхні рядки в рейтингах визнаних юридичних фірм світу, а історія розвитку юридичного бізнесу в цих країнах обчислюється сотнями років. Це робить вивчення цього досвіду корисним, особливо для розвитку нових ринкових сегментів (корпоративного, фінансового, банківського права, злиття та поглинання) та освоєння сучасних бізнес-технологій [1, с. 113-114].

Європейський вектор, обраний Україною, породжує і опосередковує прямі та зворотні зв'язки, що виникають між її правовою системою, інститутами з правовою системою ЄС, зумовлює гармонізацію та уніфікацію процедур і технологій та вимагатиме при трансформації ринку юридичних послуг ураховувати особливості європейського права (права ЄС), сформованого на основі дотику (конвергенції та дивергенції) романо-германського й англосаксонського права. Європейське право суттєво впливає не тільки на національні правові системи держав-членів ЄС, його численні норми, але й на українську правову систему, особливо в таких галузях, як адміністративне, митне, фінансове, трудове право, які «інкорпорується у відповідні галузі всіх національних правових систем ЄС» [5, с. 211].

Базовим принципом, на основі якого побудована вся система функціонування ринку правових послуг в передових країнах Європи та світу, є принцип вільного вибору клієнтом форми, суб'єкта та змісту юридичної послуги. Держава планомірно реалізує політику забезпечення економічної свободи підприємницької діяльності суб'єктів ринку правових послуг. На думку О. Марченка, така політика повинна супроводжуватися лібералізацією чинного законодавства: пом'якшення адміністративних обмежень щодо здійснення підприємницької юридичної практики, відмовою від правової деталізації та регламентації суб'єктів підприємництва шляхом закріплення лише загальних принципів діяльності, максимального забезпечення економічної свободи підприємницької діяльності суб'єктів ринку. Оскільки ринок юридичних послуг є стратегічно важливим для держави, то він певною мірою контролюється та управляється нею. Німецька модель соціальної економіки визначає межі такого впливу: «Свобода ринку через соціальні причини повинна бути обмежена там, де вона призводить до небажаних соціальних результатів,

тобто результати вільного економічного процесу повинні бути скоректовані, якщо з погляду превалюючих у суспільстві цінностей вони є недостатньо соціальними» [6, с. 93-94].

Розвинуті держави дуже обережні в питаннях лібералізації сфери надання юридичних послуг. Інструментами державного регулювання ринку правових послуг є законодавчо закріплений механізм надання юридичної допомоги населенню; дієва політика інформування громадян про доступ до юридичних послуг; спеціальне нормативно-правове регулювання професійної діяльності на галузевому ринку; ліцензування юридичної діяльності; державні стандарти надання юридичних послуг; ведення державного реєстру учасників ринку; формування кваліфікаційних стандартів та вимог до професіоналів ринку; підтримка саморегулювальних об'єднань операторів ринку тощо [7, с. 9-10].

У світовій практиці регулювання юридичного ринку найбільш поширеним є встановлена державою вимога обов'язкового членства юриста в адвокатських утвореннях, основною організаційно-правовою формою яких в країнах Західної Європи є некомерційне саморегулювальне партнерство. Саморегулювання ринку юридичних послуг здійснюється за наступними моделями: класична, за якої членство в адвокатурі пов'язане з належністю до палати (колегії) адвокатів, членами якої є адвокати, приписані до Верховного суду тієї самої землі, області, території (ФРН, Франція, Італія, Греція, Іспанія, Голландія, Бельгія); територіальна – палати утворюються за територіальною ознакою й об'єднують усіх адвокатів, внесених до реєстру уповноваженого органу того чи іншого суб'єкта федерації. Юрисдикція кожної палати адвокатів поширюється на територію відповідного суб'єкта федерації (Австрія, Російська Федерація); самоврядування через асоціації, союзи (Швеція, Швейцарія); судові інни – традиційна форма самоорганізації адвокатської спільноти в Англії та Уельсі (займаються підготовкою адвокатів і мають виняткове право прийому в адвокатуру) [10, с. 39-40].

Сучасна ситуація показує, що державне регулювання професії саме по собі не приводить до підвищення якості надання послуг. Ринок та саморегулювальні механізми справляються з цим набагато краще. Хоча і вони не володіють повним набором інструментів забезпечення якості юридичних послуг. За кордоном питання постійного професійного розвитку юристів перебуває у віданні органів самоврядування спільнот юристів. Незначне втручання держави в їхні рішення створює ідеальні умови для незалежності та саморегулювання юридичної професії та більш успішного надання юристами кваліфікованої юридичної допомоги.

Є. Підлісний узагальнив зміст регулювання професійного розвитку юристів для розвинутих країн: в Англії це визнається швидше приватною справою, що визначається відносинами між асоціаціями юристів та їхніми членами; федеральна структура США вимагає вирішення таких питань на рівні штатів із досить мінімальною участю державних органів; у Німеччині акцент роблять на процедурних деталях постійного професійного розвитку юристів; у Франції використовують змішаний підхід [8, с. 37-38].

Отже, як свідчить зарубіжний досвід, саморегулювання ринку правових послуг є ефективним за його підтримки. В умовах ринкової економіки най-

кращий результат в регулюванні ринку досягається при гармонійному поєднанні та взаємному доповненні державного, регіонального та саморегулювання. Від стану та тенденцій розвитку ринку юридичних послуг залежить не тільки можливість конкретної особи чи суб'єкта бізнесу отримати професійну юридичну допомогу, але й стан прав та свобод в країні, рівень соціально-економічного розвитку та ділової активності.

Література

1. Буднікевич І. М. *Регіональні ринки юридичних послуг : монографія* / І. М. Буднікевич, О. О. Хохуляк. – Одеса : Фенікс, 2015. – 368 с.
2. Геселева Н. В. *Огляд ринку юридичних послуг в Україні* / Н. В. Геселева, В. В. Подольна, В. О. Слободяник // *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Економіка і вища освіта»*. – 2015. – № 6 (93). – С. 75–80.
3. Кібенко О. *Характеристика регіонального ринку юридичних послуг [Електронний ресурс]* / О. Кібенко // *Юрист України*. – 2012. – № 3. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/jpdf/uy_2012_3_4.pdf.
4. Луць Л. А. *Сучасні правові системи світу : навч. посіб.* / Л. А. Луць. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 234 с.
5. Марченко М. Н. *Право Європейського Союзу : вопросы истории и теории : учеб. пособ.* / М. Н. Марченко, Е. М. Дерябина. – М. : Проспект, 2010. – 432 с.
6. Марченко О. С. *Ринок послуг юридичного консалтингу в умовах інноваційного розвитку економіки : монографія* / О. С. Марченко. – Х. : Кортес-2001, 2007. – 132 с.
7. Музюкин Д. В. *Правовое обеспечение рынка юридических услуг : автореф. дис. ... канд. юрид. наук* / Д. В. Музюкин. – Новосибирск, 2014. – 20 с.
8. Підлісний Є. *Здоровий консерватизм* / Є. Підлісний // *Український юрист*. – 2016. – № 11. – С. 36–38.
9. Федорченко Н. В. *Договірні зобов'язання з надання послуг: проблеми теорії і практики : монографія* / Н. В. Федорченко. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 328 с.
10. Хохуляк О. О. *Ринок юридичних послуг в Україні : проблеми та перспективи розвитку* / О. О. Хохуляк // *Сталий розвиток економіки*. – 2015. – № 7 (10). – С. 39–44.